

KAZIMIERZ SASKI – 93 LATA W SŁUŻBIE POLSKIM MIASTOM

Posted on 22 czerwca 2024

Dziś mija 45 lat od śmierci Kazimierza Saskiego, architekta, który dwukrotnie stał przed wyzwaniem odbudowy zniszczonego wojną kraju.

Urodził się jeszcze w zaborze rosyjskim, w 1886 roku. Jako architekt i konserwator był świadkiem dwóch wojen, odzyskania przez Polskę niepodległości, a także zrównania z ziemią miasta, które wybrał na swój dom.

Jeszcze w trakcie pierwszej wojny światowej angażował się w działania na rzecz **ochrony Zamku Królewskiego w Warszawie** przed zniszczeniem przez niemieckie wojsko jako pracownik Biura Inwentaryzacji Architektonicznej Zamku. Zapewne wtedy nie przypuszczał, z jak ogromnym wyzwaniem już za trzydzieści lat mierzyć się będą polscy architekci i konserwatorzy podnosząc z gruzów kraj i jego stolicę, i że Zamek Królewski na kilkadziesiąt lat zniknie z mapy Warszawy.

Kazimierz Saski edukację rozpoczął w Warszawie, w 1902 roku. Następnie uczył się w Rosji, a wyższe wykształcenie zdobył na Wydziale Budownictwa Lądowego Szkoły Politechnicznej we Lwowie oraz na Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu. Chociaż w trakcie studiów zajmował się już zabytkami – na zlecenie inwentaryzował dwory i kościoły Zamojszczyzny oraz podkarpackie, drewniane cerkwie - to pierwszą poważną pracę dostał jako architekt w Biurze Architektoniczno-Budowlanym w Warszawie.

1
ZAMKI ZIEMI OPOLSKIEJ /brzoźna/ powstają
na przełomie 1-go i 2-go tysiąclecia naszej ery.
Najstev. wiadomości o warow. Ziemi opol. w rozprawkach
tzw. „Geografia bawarskiego (poł. IX w.), który mianem
Stowian. plemion. słask. wymienia Opolan i dodaje, że
posiadają 20 warow. grodów. - Wg. Ibrahima Ibn
Jakuba - Stowianie: „Udajecie na taki obfitujące
w wody i zarobki, po czym kreście tam linie kołiste
lub czworoboczne w miarę, jakby chcieli mieć kształt
grodu i obszar jego powierzchni”. Kopyta dworka i
piętrog wykopano ziemi, umocniono ją deskami
i drewnem na podobieństwo szańców, a taki
mur osiągnie wymiar jakiego przegród. I odmie-
niają w nim bramy, z której strony przegród, a wchodzi
się do niej po moście z drewna.”

Murowane zamki - w gotyku XIII - XIV. Zmiany jest
dokum. z 1228, w którym ks. opol. Karolien zlecił
budowę muru obron. Karol. Klemensowi z Rumy.
Liczne mur. zamki w drzew. poł. XIII w.

Archit. rzeźbina od warow. wrości rzeźbina od stowarów
sitaki wojen, lokalizacja, materiał. Nierównie de-
cyduje o umiarowym kształcie zbliz. do prostok.
[Kantorowice, Stogówek, Borez, Chroelice...] Wyjątkiem
jest Otmuchów, ale jego sytuacja. na stromym wzniesieniu
Charakt. jest wieża - stółp, czyli obronion

Husyckie wojny niszczy zamki. Brak śladów po 2. :
Janina, Gryńów, Kluczbork, Stare Kalnie, Wierzbno
Wicemierzyce, Żelazna.

Renesans. Udoston. bronie (pełna) powoduje zmianę
kształt. 12. - Powstaje zamki - pałace. Powstaje:
Otmuchów, Borez, Wernodlin, Stogówek

Teki Saskiego, zamki ziemi opolskiej, s. 1, Archiwum NID

2

Wojna 30-let. (1618-1648) i wojny v XVIII w ponownie
zmieniły charakter z. Na zrybie dawnych z.

wznosiła się pałacowy (powidzieli i malarsko)

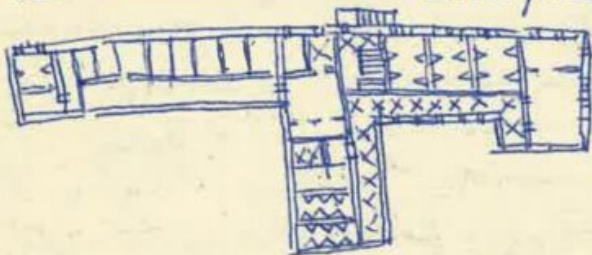
Romantyzm XIX w. Skłama do zachowania ruin z.

Po 1945. intensywnie badania, konserw. Te, które zostały
tu to wytkowane na murze (Dreż), turytykę i wy-

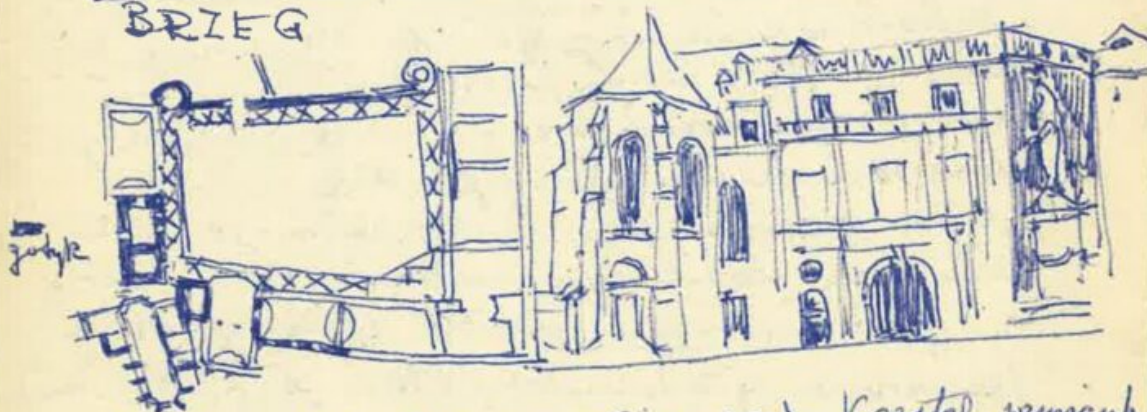
pożyczek / Humecki

Biata Poudrucha

znat we wres. sredn. jako gród kasty
Zbud. w XVI w. obrotowym 44 wiec
± 1640 przebud. przez Fryderyka

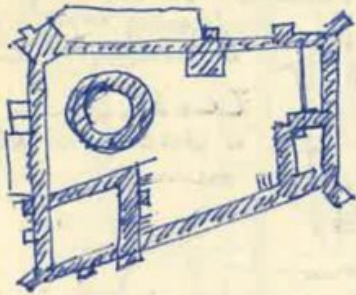
BRIEG

Był tu z. przed 1300 na miejscu grodu Kozitel. wzniesł
w 1335. Zwier. z miastem od 1311 do 1675. Siedzieli
ks. Prasko Brechich Rokend. 1368-1379: Kaplica gotyck.
Przebud. v. XVI rekatę ukł. gotyck. Po śmierci ostat. Miasto
Jerzego II Wilhelma w 1675 - ruina. Obecnie w trakcie
rebud. na muzeum -

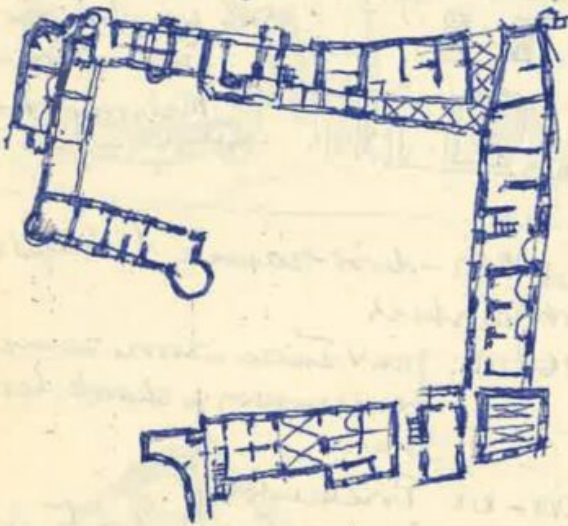
Teki Saskiego, zamki ziemi opolskiej, s. 2, Archiwum NID

Chrelice

Wzrost XIV - cechy na kępie stoer. wzd. 1532 przekad
z ręk Księgi do ręk ryer. 1559 wtem. rodu Pasadowsteg
w XVII przebud. na pętae. Delna mel. w XVIII i XIX

GŁOGÓWEK

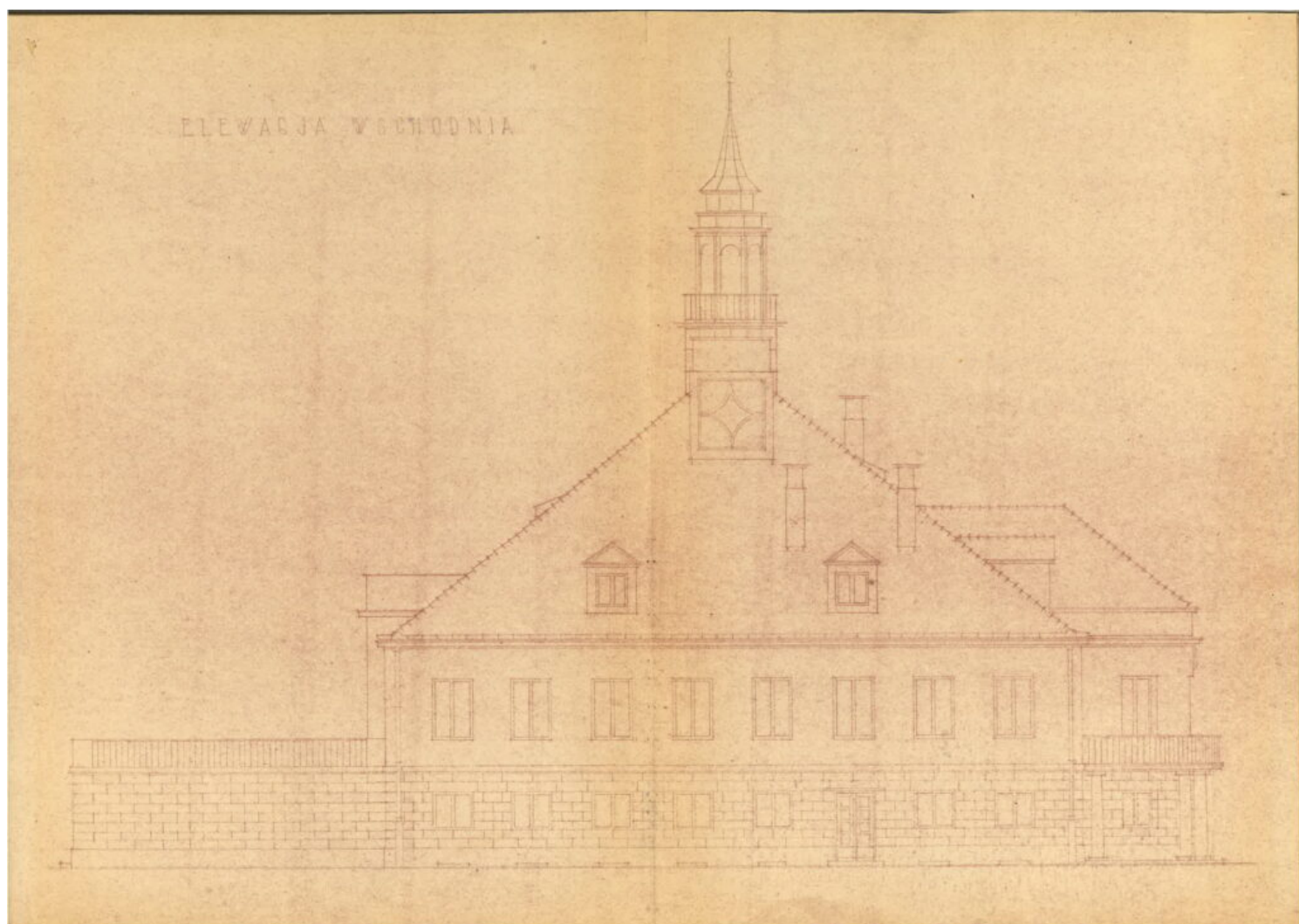
Zawich gętye z konca XIII
przez Piarłow Opolickich - do
r. 1532.
Od 1561-1945 w rękach
Oppersdorffów.
1561-1571 przebud. na renes.
1645-1649 i w XIII rozbud.
XIX - wnęciowo zmoderniz.
Od późn. - zach. park
Krajobrazowy na miejscu
szancon. Tuż osiedl kwil
Jan Karimier w poł XVII.
W 1809 osiedl Ludwig van
Beethoven.

Teki Saskiego, zamki ziemi opolskiej, s. 3, Archiwum NID

Zniszczenia po I wojnie światowej wymagały planu odbudowy, jednocześnie stwarzając szansę na wprowadzenie systematyczności w zagospodarowaniu przestrzennym polskich miast i miasteczek. Kazimierz Saski zainteresował się urbanistyką i opracowywaniem planów regulacyjnych miast działając w lubelskim Głównym Komitecie Ratunkowym, a następnie obejmując funkcję starszego **referenta do spraw regulacji zabudowy miast** w Ministerstwie Robót Publicznych.

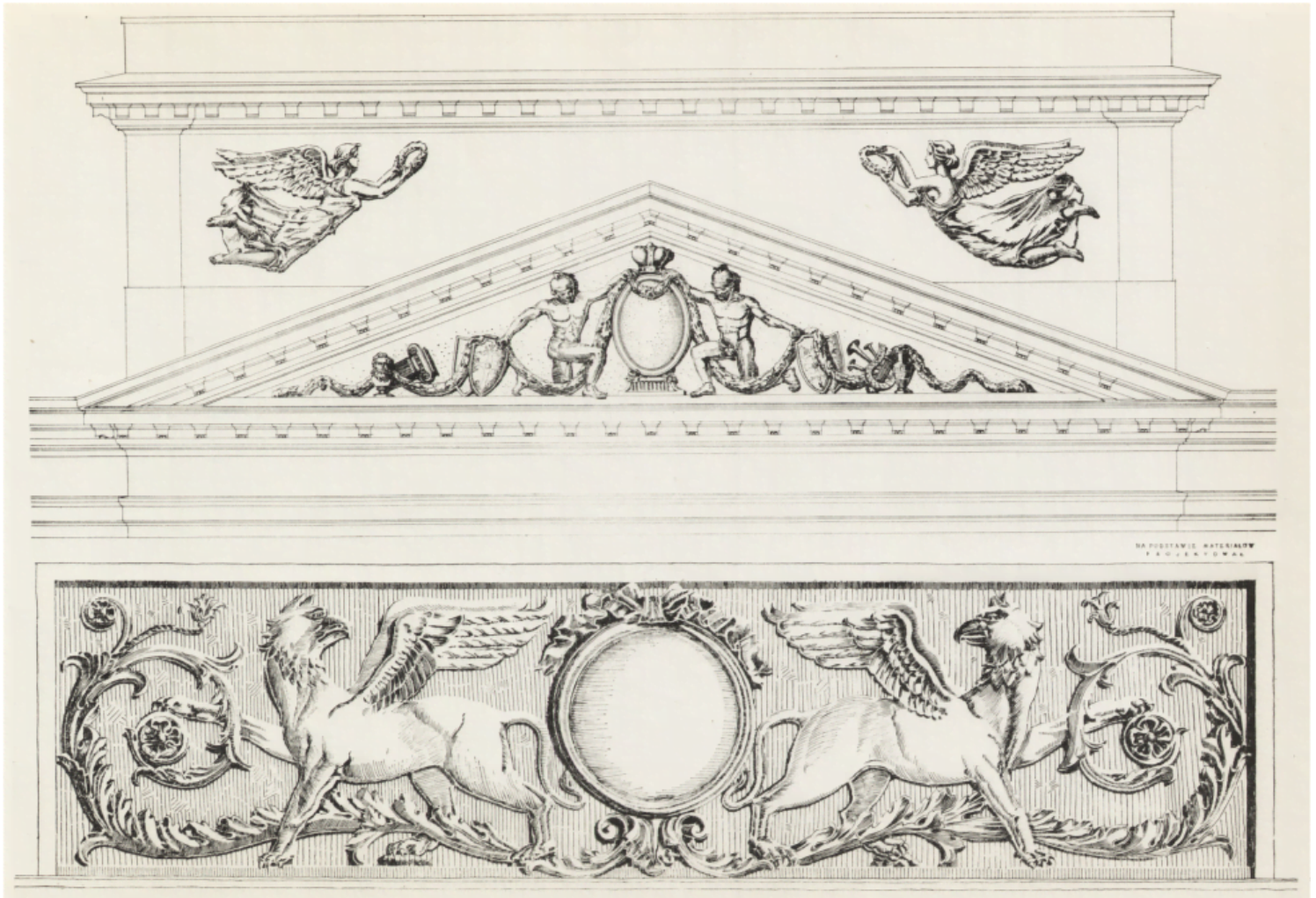
W okresie międzywojennym brał udział **w odbudowie lub planowaniu przestrzennym** Puław, Krasnegostawu, Markuszewa, Sochaczewa, Nowego Miasta, Kazimierza, Ożarowa, Nowgielni, Łodzi, Krynicy, Zakopanego, Przasnysza, Włocławka i Warszawy. Projekty, które współtworzył z innymi architektami, zdobywały **nagrody w konkursach architektonicznych**. Domy mieszkalne na Żoliborzu, kolonia im. Staszica czy dom profesorów przy ul. Grójeckiej 42 w Warszawie to również dzieła Kazimierza Saskiego.

Teki Saskiego, projekt budynku Klubu Sportowego Budowlani w Płocku, Archiwum NID

W wieku trzydziestu pięciu lat został **wykładowcą** na Państwowych Kursach Pedagogicznych i w Państwowej Szkole Budownictwa w Warszawie. W 1928 roku związał się już na dobre z miejską tkanką stolicy, obejmując kierownictwo w dziale regulacji i pomiarów miasta stołecznego, a następnie będąc członkiem **Zarządu Miejskiego**.

Do wybuchu powstania warszawskiego zaangażowany był w pracę nad zagospodarowaniem przestrzennym stolicy. Pracę, którą trzeba było niebawem powtórzyć ze zdwojoną intensywnością. Kazimierz Saski był jednym z architektów, którzy w 1945 roku zgłosili się do **Biura Odbudowy Stolicy**. Wykonywał plany zabudowy, projekty rekonstrukcji ulic, brał udział w odbudowie zabytkowych budynków, w tym kilku kamienic na Starym Mieście, pałacu Krasieńskich, kościoła Bonifratrów i pałacu Prymasowskiego. Od 1954 roku aż do przejścia na emeryturę pracował na stanowisku naczelnika **Wydziału Zabytków Architektury i Urbanistyki** w Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków, departamencie Ministerstwa Kultury i Sztuki.

tympanon i attyka głównego portyku, pałac Prymasowski, opracowanie i rysunek Kazimierza Saskiego, "Ochrona Zabytków" 20/3, 1967

Jeden, wyjątkowy budynek przewija się regularnie w życiorysie Kazimierza Saskiego. To Zamek Królewski, w którym działał jeszcze w

trakcie I wojny światowej jako współpracownik Kuratora Zamku. Jego przełożony odnotował wówczas, że architekt „*wykonywał swe prace z wielką umiejętnością i wielkiej artystycznej miary*”¹. W 1930 roku został członkiem Państwowego Komitetu do Spraw Odnowienia Zamku Królewskiego w Warszawie. W odbudowie Zamku w latach 70. już nie brał udziału, ale jego wcześniejsza praca dokumentacyjna przyczyniła się do sukcesu tego przedsięwzięcia.

Kazimierz Saski zmarł w 1979 roku, pozostawiając po sobie szereg artykułów o tematyce konserwatorskiej, a przede wszystkim ślad swój zostawił w Warszawie i w całej Polsce, gdzie projektował, odbudowywał i zarządzał przestrzenią miejską.

W [Archiwum NID](#) przechowywana jest jego spuścizna zawierająca m.in. materiały na temat obiektów architektonicznych z terenu Warszawy odbudowywanych pod jego nadzorem.

